

จักรวาลวิทยาเกี่ยวกับสุขภาพของชาวปัตตานีโบราณ

Ideology on Traditional People's Health of Ancient Pattani people

นิติพงษ์ ทองอร่าม¹ กัญยานุช เทาประเสริฐ² ยี่งยง เทาประเสริฐ² และ คำนวล คำมณี³

Nitipong Tong – aram¹ Kanyanoot Tao – prasert² Yingyong Tao – prasert²
and kamnuan kammanee³

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “จักรวาลวิทยาเกี่ยวกับสุขภาพของชาวปัตตานีโบราณ” เป็นการศึกษาที่เกี่ยวกับคติความเชื่อการกำเนิดโลก การกำเนิดมนุษย์ในส่วนขององค์ประกอบของร่างกายมนุษย์ รวมถึงแนวคิดเรื่องสุขภาพในภาวะปกติของคนในยุค โบราณและสาเหตุของการเกิดโรค เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างจักรวาลวิทยาเกี่ยวกับสุขภาพของชาวปัตตานีโบราณ และเพื่อแสวงหาโอกาสในการปรับใช้แนวคิดในการพัฒนาด้านสุขภาพของชาวใต้ตอนล่างในปัจจุบัน การศึกษาในครั้งนี้ยังแสดงให้เห็นแนวคิดในเรื่องของสุขภาพของคนในยุคโบราณที่ได้ถ่ายทอดเอาไว้ให้คนรุ่นหลัง

วิธีวิจัยที่ใช้ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาเลือกใช้การศึกษาเชิงเอกสารเป็นหลัก เนื่องจากเนื้อหาส่วนใหญ่มาจากเอกสาร โดยเฉพาะหนังสือบุคจากหมอพื่่นบ้านในเขตจังหวัดปัตตานีและอำเภอเทพา จังหวัดสงขลา ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมภาคใต้ตอนล่าง คือ หนังสือวรรณกรรมทักษิณ วรรณกรรมคัดสรร หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นเนื้อหา

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

¹ Master Degree Student in Traditional Medicine ,Chiangrai Rajchabhat University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการแพทย์แผนไทย วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

² Assist. Prof., Dept. of Traditional Medicine, School of Traditional and Alternative Medicine, Chiangrai Rajchabhat University

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

³ Assist. Prof., Dept. of Philosophy and Religion, Fac. of Humanity and Social, Prince of Songkla University, Pattani Campus

ผลการศึกษาพบว่า จักรวาลวิทยาเกี่ยวกับสุขภาพ เป็นการถ่ายทอดแนวคิดที่อาศัยบริบททางสังคมวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง ตั้งแต่คติความเชื่อดั้งเดิมเรื่องการนับถือภูตผี อิทธิพลความเชื่อที่ได้รับจากการเผยแพร่ศาสนา ทั้งจากฮินดู ไศวะนิกายและพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน โดยทั้งสองได้หล่อหลอมแนวคิดและคติความเชื่อเข้าด้วยกัน จนกลายเป็นความปรองดองของความเชื่อในยุคนั้น และก่อเกิดเป็นแนวคิดใหม่ขึ้น จึงเป็นต้นกำเนิดของจักรวาลวิทยาในส่วนของ การสร้างโลกและการกำเนิดมนุษย์ โดยเชื่อว่า โลกและสรรพสิ่งก่อกำเนิดจากอำนาจของพระเจ้าผู้สร้างโลกที่ได้รับการเนรมิตขึ้นมาจากอำนาจของจิตวิญญาณ โดยเชื่อว่า “พระเจ้าบอริเมนสุน” นอกจากสร้างโลกแล้วยังได้เนรมิตสรรพสิ่งให้เกิดขึ้นบนโลกรวมถึงมนุษย์คู่แรกที่เกิดขึ้น เนื่องจากอำนาจของพระองค์ อีกทั้งเชื่อว่ามนุษย์คู่แรกซึ่ง มีชื่อว่าพระอิศวรและพระอุมาที่ได้รับการเนรมิตนี้ยังเป็นต้นกำเนิดของมนุษย์โลกในทวีปต่าง ๆ ตามความเชื่อโบราณ นอกจากการกำเนิดโลกและมนุษย์แล้วยังพบความเกี่ยวข้องกับความเชื่อของสุขภาพที่สัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องของการกำเนิดโลกนั้นคือความเชื่อเรื่อง “เจ้ามนต์เจ้ายา” ซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในการรักษาโรคทั้งกายและจิต โดยเจ้ามนต์เป็นตัวแทนในส่วนของ การรักษาด้วยจิตซึ่งไม่สามารถจับต้องได้ และเจ้ายาเป็นตัวแทนของการรักษาทางกายซึ่งสามารถจับต้องได้ ทั้งสองสิ่งนี้ส่งผลต่ออิทธิพลของทางเลือกในเชิงสุขภาพโดยพิจารณาจากสาเหตุที่เกิดขึ้นเป็นหลัก ซึ่งหากนำแนวคิดโบราณมาเป็นแนวทางในการปรับใช้ในการแก้ปัญหาสุขภาพของชาวใต้ตอนล่างโดยพิจารณาจากรากเหง้าของความเชื่อ ที่เป็นจุดเริ่มต้นทำให้เข้าใจวิถีคิดของคนในพื้นที่มากขึ้นและสามารถปรับวิธีการดูแลรักษาสุขภาพเพื่อให้สอดคล้องกับแนวความคิดของคนในพื้นที่โดยไม่เกิดข้อขัดแย้ง

ABSTRACT

The study entitled “Ideology on Traditional People’s Health of Ancient Pattani people” aimed to study the belief on the origin of the earth, the origin of the human in case of the body elements, including the concept of the human’s health in normal state in former time and the cause of diseases in order to try to understand the relationship between the Ideology on traditional people’s health in Pattani province and to seek for opportunity in applying the concept of developing the traditional people’s health in lower zone of southern region at present. The study also presented the concept of the health of the traditional people for the new generation.

This research was used the documentary methodology. Most content was conducted from the document, especially a scripture book or “Bud book” from traditional doctor in Pattani province and Thepa District in Song-kla province. Review

literature dealing with the culture of lower zone of southern region was also used in the study; Thak-sin literature and a selective literature. Data collection was then analyzed and synthesized.

The findings showed that the Ideology on health was the conveying of the concept involved with the social culture since the traditional belief on spirits, religious beliefs from Hindu Shiva and Mahayana Buddhism. The combination of these beliefs and the traditional belief became the concord of the beliefs at that time and this was the origin of the new concept of Ideology. It was a part of the world creation and the origin of the human. It was believed that the earth and the entire creature were originated from the power of god of earth which was created from the spirit named “Phra Chao BorimenSoon”. Besides, he also created the first couple of human and they were the origin of human in the other continents. The study was also found the linkage between the healthy belief and the origin of the earth that was the belief of “Chao Mon Chao Ya”. This was the representative of the sacred item to cure both of physical and mental disease. Chao Mon was the representative in healing mental disease and it was untouchable whereas Chao Ya was the re representative in healing physical disease and it was touchable. Both of them affected the alternative influences of health considering the cause. If the traditional belief was applied in curing the traditional southern people in the lower southern zone and focused on the origin of the belief, it would be the beginning of understanding local people’s thinking method. This could apply the health remedy in order to match with the concept of local people without conflict.

บทนำ

ความเจ็บป่วยย่อมเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ของบุคคลโดยทั่วไป เพราะความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะมีสาเหตุจากสิ่งใดก็ตามย่อมส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตอย่างเห็นได้ชัด แต่ในทางกลับกันความเจ็บป่วยก็เป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้เช่นกัน ต่อเมื่อความเจ็บป่วยเกิดขึ้นแล้วมนุษย์จึงเริ่มแสวงหาทางออกเพื่อทำการแก้ไขปัญหาดังกล่าว สารพัดวิธีที่ได้ถูกลองผิดลองถูกจนเป็นจุดก่อกำเนิดความรู้ ผ่านการรังสรรค์จนกลายเป็นความรู้ที่สมบูรณ์ขึ้น ภายหลังเมื่อความเชื่อของกลุ่มชนผู้ที่สามารถแผ่อิทธิพลทางความคิดออกไปได้ไม่ว่าจะเป็นทางการเผยแพร่ศาสนา การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม ความเชื่อและวัฒนธรรมเหล่านั้นล้วนได้เดินทางตามผู้เป็นเจ้าของไปด้วย

เป็นเหตุให้อิทธิพลทางความคิดซึ่งก่อเกิดเป็นความเชื่อในภายหลังได้แผ่ขยายอิทธิพลไปอย่างไม่หยุดยั้ง

ในเรื่องของสุขภาพเช่นกัน คติความเชื่อของแต่ละศาสนาสะท้อนให้เห็นทัศนคติที่เกี่ยวกับสุขภาพที่ไม่เหมือนกัน กล่าวคือ กลุ่มนับถือภูตผีมีมักจะมองว่าสิ่งที่เกิดขึ้นผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นผู้คลั่งบันดาลให้เกิดขึ้น อินทุมักจะมองว่าสิ่งที่เกิดขึ้นและแปรเปลี่ยนของสรรพสิ่งล้วนแล้วแต่เกิดจากพรหมลิขิต ส่วนพุทธศาสนามองว่าสิ่งที่เกิดขึ้นและแปรเปลี่ยนเป็นเรื่องของความไม่เที่ยงล้วนแล้วแต่อนิจจัง แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไปผนวกกับการแผ่อิทธิพลทางความเชื่อจึงทำให้ภาคใต้ตอนล่างโดยเฉพาะเมืองปัตตานีโบราณปรากฏคติความเชื่อของหลายส่วนหลอมรวมกัน โดยอาศัยความปรองดองซึ่งอาศัยการหีบยืมแนวคิดซึ่งกันและกันจะปรับเป็นแนวคิดใหม่เกิดขึ้น ซึ่งอาศัยส่วนผสมทางความเชื่อระหว่างการนับถือภูตผี อินทูไสวะนิกาย และพุทธมหายาน ด้วยเหตุนี้เองเมื่อความคิดของกลุ่มชนในสมัยโบราณเปลี่ยนแปลงตามอิทธิพลความเชื่อ ทางเลือกที่ส่งผลต่อสุขภาพที่เกิดจากคติความเชื่อจึงเปลี่ยนตามทำให้ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดโรคร้ายไข้เจ็บมีมากขึ้น ไม่ว่าจะ เป็นสาเหตุที่เกิดจากความผิดปกติทางร่างกาย

ด้วยเหตุผลดังกล่าว การศึกษาในครั้งนี้จึงมุ่งเน้นในการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดและคติความเชื่อที่ส่งผลกับสุขภาพของชาวปัตตานีโบราณซึ่งเป็นพื้นที่ที่รวบรวมเอาความหลากหลายทางวัฒนธรรมเอาไว้ และเกิดเป็นแนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพที่อาศัยความผสมผสานของหลายคติความเชื่อเข้าด้วยกัน ส่วนวิธีการศึกษาทำได้โดยศึกษาถึงอิทธิพลของความเชื่อที่ส่งผลต่อการดูแลสุขภาพในลักษณะปฐมบทของความเชื่อดังกล่าว ซึ่งจะช่วยให้ทราบเหตุและผลของความเชื่อที่ส่งผลต่อการดูแลสุขภาพของชาวปัตตานีได้เป็นอย่างดี เมื่อเข้าใจต้นสายของคติความเชื่อแล้วยังสามารถเพิ่มโอกาสในการแสวงหาแนวทางในการพัฒนาด้านสุขภาพเพื่อให้ออกมาตอบสนองกับคนในท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

วิธีวิจัย

การศึกษาเกี่ยวกับจักรวาลวิทยาเกี่ยวกับสุขภาพของชาวปัตตานีโบราณ เป็นการศึกษาในเชิงเอกสาร โดยทำการศึกษาในส่วนของแนวคิดทฤษฎีเรื่องของความเชื่อเรื่องของการกำเนิดโลกและการกำเนิดมนุษย์ของชาวปัตตานีโบราณ โดยเน้นชาวพุทธเป็นหลัก โดยเริ่มจากการทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมภาคใต้ตอนล่าง คือ หนังสือวรรณกรรมทักษิณวรรณกรรมคัศสร

นอกจากการศึกษาในส่วนดังกล่าวเพื่อให้เห็นเค้าโครงของคติความเชื่อเรื่องของการกำเนิดโลกและกำเนิดมนุษย์แล้วผู้ศึกษายังได้ทำการปริวรรตหนังสือเพิ่มเติม จากการประมาณและคาดคะเนอายุโดยเทียบตัวอักษรกับหนังสือแบบอักษรโบราณ ซึ่งเป็นเอกสารวิชาการของหอสมุด

แห่งชาติพบว่าหนังสือบุดที่นำมาประกอบการศึกษาในครั้งนี้มีอายุอยู่ราวปี พ.ศ. ๒๒๓๑ เป็นต้นมา ซึ่งหนังสือบุดเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ประสานงานหอพื้นบ้านปัตตานีเป็นผู้สนับสนุน หนังสือบุดที่ใช้เป็นตัวอย่างหนังสือบุดของหอพื้นบ้านจากเขตอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นเขตพื้นที่เดียวกับหนังสือบุดที่ได้บันทึกตำนานการสร้างโลก นอกจากนี้ยังใช้การเปรียบเทียบ เนื้อหาที่ได้จากหนังสือบุดของหอพื้นบ้านในเขตอำเภอเทพา จังหวัดสงขลา และอำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี เพื่อเป็นตัวเปรียบเทียบในเชิงเนื้อหา หลังจากนั้นจึงนำเนื้อหาที่ได้จากการปริวรรต มาวิเคราะห์ประเด็น โดยแยกเอาสาระที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพแล้วจึงทำการเรียบเรียงเนื้อหา โดยแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ซึ่งอาศัยคติความเชื่อดั้งเดิมเป็นฐานทางความคิด

ผลการวิจัย

จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า จักรวาลวิทยาในส่วนของกรกำเนิดโลกและกำเนิดมนุษย์ ส่งผลต่อแนวคิดของสุขภาพของชาวปัตตานีโบราณ โดยคติความเชื่อดังกล่าวเป็นการหลอมรวมเอา แนวคิดจากหลายส่วนเข้าไว้ด้วยกันโดยไม่แบ่งแยกมาจากศาสนาใด จึงทำให้เห็นถึงความปรองดอง ของศาสนาในยุคโบราณ ตำนานการสร้างโลกยังได้กล่าวว่า ในยุคแรกเริ่มนั้น ยังไม่มีสรรพสิ่งใด ๆ เกิดขึ้น มีเพียงจิตของเทวดาต่าง ๆ เท่านั้น ทั้งหมดจึงร่วมกันเนรมิต เทพดาขึ้นมาตนหนึ่งชื่อว่า “พระบอริเมนสูง” แล้วจากนั้นพระเจ้าบอริเมนสูงจึงเนรมิตให้ดวงจิตเหล่านั้นมีตัวตนขึ้นและเป็น เทวดาประจำทิศต่าง ๆ จุดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงจุดเริ่มต้นของคติความเชื่อในยุคโบราณซึ่งเริ่ม จากการนับถือภูตผี (Animism) แล้วภายหลังอิทธิพลของพุทธมหายานและฮินดูได้เข้ามามีบทบาท มากขึ้น จึงเกิดการยืมแนวคิดซึ่งกันและกัน เช่น พระอรหันต์ทั้งแปดทิศของศาสนาพุทธฝ่ายมหายาน ซึ่งคล้ายคลึงกับเทพผู้รักษาทิศทั้งแปดของฮินดูไศวะนิกาย จากนั้นพระเจ้าบอริเมนสูงจึงได้เนรมิต มนุษย์คู่แรกขึ้นมาชื่อว่า “พระอิศวร” และ “พระนางอุม่า” เป็นมนุษย์คู่แรกที่ก่อกำเนิดขึ้นมาบนโลก เมื่อโลกทั้งโลกไม่มีมนุษย์ผู้ใดเลยทั้งสองจึงต้องสมสู่กันเพื่อให้มีบุตรถือกำเนิดขึ้นมา หลังจากพระ นางอุม่าได้ตั้งครรภ์แล้วจึงคลอดลูกออกมา ๑๒ คน จึงเป็นต้นกำเนิดของคนทั้ง ๑๒ ภาษา และเป็น ต้นเหตุของ ๑๒ นักษัตร

หลังจากลูกทั้ง ๑๒ คน ถือกำเนิดขึ้นมาแต่ละคนล้วนแล้วแต่มีทิศทางที่จะดำเนินชีวิตและ ความเป็นไปของแต่ละคน โดยจะหยิบยกตัวอย่างลูกของทั้งสองพระองค์ เช่น พระองค์หนูและ พระองค์จิว เมื่อทั้งสองคนสมสู่กันก็สิ้นใจตายแล้วเกิดเป็นแม่โพสพ พระองค์ม้าและพระองค์แพะ ได้ลูกชายชื่อ ฤาษีมุณี เป็นเจ้าแห่งมนต์คาถา พระองค์ลิงและพระองค์ไก่ ได้ลูกมาบวชเป็นชี ชื่อว่า ฤาษีติมน เป็นเจ้าแห่งหยูกยารักษาโรค ด้วยเหตุนี้ทั้งฤาษีมุณีและฤาษีติมน จึงได้ชื่อว่าเป็นเจ้าแห่ง มนต์คาถาและเจ้าแห่งหยูกยารักษาโรค หรือที่เรียกว่า “เจ้ามนต์เจ้ายา” (พิชัย แก้วขาว, ๒๕๔๘ : ๖)

คติความเชื่อเรื่องเจ้ามนต์เจ้ายา หากพิจารณาในมิติของสุขภาพจะพบว่ามีความเชื่อมโยงกับการดูแลสุขภาพสภาพในแบบองค์รวมเนื่องจาก ภาวะเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นไม่เพียงแต่เกิดขึ้นกับร่างกาย แต่การเจ็บป่วยบางกรณียังเกิดขึ้นกับจิตใจได้อีกประการหนึ่ง ดังนั้นเจ้ามนต์เจ้ายาจึงเป็นตัวแทนของการรักษาทางร่างกายซึ่งต้องใช้ยา และการรักษาทางจิตใจ โบราณมักจะเรียกวินิจฉัยการดังกล่าวว่า ใช้มนต์คาถาหรือพิธีกรรมเพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจของผู้ป่วย ในการรักษาทั้งร่างกายและจิตใจจึงต้องทราบถึงองค์ประกอบของร่างกายและจิตใจเพื่อให้ทราบถึงสาเหตุที่เกิดขึ้นซึ่งเชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่องของการกำเนิดมนุษย์

หลังจากที่ลูกของพระอิศวรและพระนางอุมาได้ถือกำเนิดขึ้น จึงกล่าวได้ว่านั่นคือต้นกำเนิดของมวลมนุษย์ตามความเชื่อที่ได้บันทึกเอาไว้ นอกจากตำนานการสร้างโลกที่ได้บันทึกเกี่ยวกับการสร้างโลกและกำเนิดมนุษย์แล้ว ในหนังสือบุคเรื่องขันธวิภังคินิยังได้กล่าวถึงองค์ประกอบของร่างกายมนุษย์และองค์ประกอบของจิตใจไว้อย่างครบถ้วน โดยกล่าวว่าร่างกายมนุษย์ประกอบด้วย ๒ ส่วนหลักๆ คือ ร่างกายและจิตใจ ในส่วนของร่างกายประกอบด้วย มหาภูตรูป ๔ ได้แก่ ธาตุดิน มี ๒๐ ประการ ธาตุน้ำ มี ๑๒ ประการ ธาตุลม มี ๖ ประการ ธาตุไฟ มี ๔ ประการ และเมื่อรวมกับจิตใจซึ่งเรียกว่า “อุปาทายรูป” มี ๒๔ ประการ เมื่อมหาภูตรูป ๔ ประการ รวมกับ อุปาทายรูป ๒๔ ประการ จึงประกอบขึ้นเป็นร่างกายมนุษย์ (บุญเลิศ จันทระ, ๒๕๔๘ : ๓)

เมื่อมองย้อนกลับไปที่คติความเชื่อเรื่อง “เจ้ามนต์เจ้ายา” จะพบว่าความเชื่อเรื่องการเจ็บป่วยทั้งสองส่วนนี้จะมิมุมมองที่แตกต่างกันในส่วนของความเจ็บป่วย คือ ความเจ็บป่วยที่จับต้องได้และความเจ็บป่วยที่ไม่สามารถจับต้องได้ โดยเชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่องของการกำเนิดมนุษย์ ซึ่งความเจ็บป่วยที่สามารถจับต้องได้และมองเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม คือ ความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับทางร่างกายโดยอาจเกิดโรคร้ายไข้เจ็บต่างๆ และความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นโดยไม่สามารถจับต้องได้ซึ่งหมายถึงความเจ็บป่วยทางจิตใจ โดยมีอาการแสดงออกมาต่าง ๆ นานาทั้งนี้อาการแสดงดังกล่าวอาศัยอิทธิพลของความเชื่อเป็นพื้นฐานในการเรียกกลุ่มอาการผิดปกติที่เกิดขึ้นและการรักษาจึงสะท้อนออกมาในรูปของการประกอบพิธีกรรม ซึ่งอาศัยความเชื่อดั้งเดิมเป็นพื้นฐานในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

ความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นจากมหาภูตรูป และอุปาทายรูปมีด้วยกันหลายประการ แต่สามารถสรุปเป็นสาเหตุหลักๆ ได้ ๔ สาเหตุดังนี้ (๑) ธาตุในร่างกายไม่ปกติ ในกรณีนี้หากการทำงานของธาตุในร่างกายขาดสมดุล ไม่ว่าจะเป็นการทำงานของธาตุในร่างกายมากกว่าปกติอาจเกิดจากธาตุใดธาตุหนึ่ง หรือมากกว่านั้น เป็นตัวกระทำให้เกิดโรคและความผิดปกติขึ้นได้ เช่น โรคเลือดลมสตรีที่เรียกในภาษาท้องถิ่นว่า “มะเรียน” โรคผิวหนังซาก แต่ไม่ซา และแตกเป็นขุย ที่เรียกว่า “กระเจ็ด” หรือแม้กระทั่งความผิดปกติของอวัยวะที่มีเนื้อเยื่อยื่นออกมาที่เรียกว่า “รัศดวง” เป็นต้น (บุญเลิศ จันทระ , ๒๕๔๘ : อ้างอิงแล้ว) (๒) ถูกกระทำจากสิ่งเหนือธรรมชาติ เชื่อว่าสามารถทำให้เกิด

ความเจ็บป่วยได้หลายประการ ซึ่งอาจเกิดจากสาเหตุที่แตกต่างกันไป โดยมีรายละเอียดดังนี้ เช่น กลุ่มผีและวิญญาณ เชื่อว่าสามารถเข้าถึงผู้คนที่ทำให้เกิดความเจ็บป่วยขึ้นได้ “เหมลย” หรือสินบน หากมีการบนบานสานกล่าวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เมื่อผู้ที่ได้บนเอาไว้ได้ตามความปรารถนาแล้ว แต่ตนไม่ได้ทำตามที่ตั้งใจเอาไว้ สิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นย่อมดลบันดาลให้เกิดอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ นานา “ตายาย” หมายถึง ผีบรรพบุรุษที่คุ้มครองลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุข แต่หากไม่ได้รับการเช่นไหว้สังเวยตามวาระและโอกาส ผีตายายย่อมดลบันดาลให้สมาชิกในครอบครัวเจ็บป่วย “ครูหมอ” หมายถึง ครูอาจารย์ในสมัยก่อน ซึ่งคอยประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ตามแต่ละสาขาวิชา เช่น ครูหมอโนราห์ ครูหมอเหล็ก ครูหมอยา เป็นต้น หากเกิดการละเมิดข้อบังคับหรือเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ โคนเฉพาะกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กับครูหมอแต่ละสาขา หากเกิดความเจ็บป่วยขึ้นมักจะสันนิษฐานว่า ครูหมอให้โทษ(กล้าย ทองอร่าม , มปป.) (๓) ถูกกระทำจากสิ่งเกิดเองตามธรรมชาติ นอกจากสิ่งเหนือธรรมชาติที่สามารถดลบันดาลให้เกิดความเจ็บป่วยตามความเชื่อแล้ว สิ่งที่เกิดเองตามธรรมชาติก็สามารถทำให้เกิดความเจ็บป่วยได้เช่นกัน พบว่า สิ่งที่เกิดเองตามธรรมชาติที่สามารถก่อให้เกิดโรคได้มีด้วยกัน ๓ ประการ ได้แก่ ๑) ทราย หมายถึง แอ่งน้ำที่เกิดเองตามต้นไม้ใหญ่ และน้ำจะไม่แห้งไม่ว่าอากาศจะแล้งเพียงใด หากใคร ไปสัมผัสจะต้องจะทำให้เกิดอาการเจ็บป่วยที่รักษาได้ยาก ๒) พรมโหด ตามความเชื่อดั้งเดิมหมายถึง ผีที่ประจำอยู่ในท้องร่อง ตามเรือกสวนไร่นา แต่หากใครไปที่ถูกพรมโหดเข้าโดยบังเอิญ(จะทราบได้ก็ต่อเมื่อปรากฏอาการแล้ว) จะมีอาการปวดร้าวตามแนวหลังและบั้นเอว ซึ่งสามารถทำการรักษาได้ และ ๓) อุบาทว์ หมายถึง สิ่งที่เกิดตามธรรมชาติแต่ผิดปกติจากสิ่งที่ควรจะเป็น เช่น ปลวกขึ้นบ้าน ไก่นอนบนมุ้ง กิ่งไม้งอกมาแทงบ้าน ฯลฯ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นบ่อเกิดที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวสามารถเกิดการเจ็บป่วยได้(ผ่อง บรรจงละเอียด, มปป) (๔) ได้รับการกระทำจากภายนอก หลักแล้วมีด้วยกัน ๒ ประการ คือ อุบัติเหตุแต่ผลกระทบของการเกิดอุบัติเหตุจากแผลที่ปรากฏแล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่มองข้ามไปไม่ได้ นั่นคือ กระจกหัก เนื่องจากสมัยโบราณเป็นสังคมที่ต้องเดินทางจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่งต้องเดินทางด้วยเท้า เดินทางด้วยม้า หรือไม่ก็เรือ การเกิดอุบัติเหตุจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่สามารถทำให้กระจกส่วนใดส่วนหนึ่งหักได้ โดยขึ้นอยู่กับความหนักเบาของอุบัติเหตุที่เกิดขึ้น นอกจากอุบัติเหตุที่ก่อให้เกิดกระจกหักแล้ว อีกประการหนึ่งที่ขาดไม่ได้คือ การถูกทำร้ายจากสัตว์มีพิษ ในที่นี้ไม่ได้หมายความถึงเฉพาะงูกัดเพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงสัตว์มีพิษชนิดอื่นๆ เช่น ทายายมัน เขี้ย จระเข้ เป็นต้น ซึ่งสัตว์เหล่านี้หากถูกทำร้ายแล้วรักษาไม่ทันท่วงที อาจทำให้ผู้ป่วยถึงแก่ชีวิตได้

วิจารณ์

จากข้อมูลที่ได้บันทึกไว้ในหนังสือбуд ทำให้ทราบแนวคิดของชาวปัตตานีในส่วนของชาวพุทธว่ามีคติความเชื่อจากหลายส่วนหลอมรวมเข้าด้วยกันจนก่อให้เกิดเป็นคติความเชื่อใหม่และได้บันทึกเอาไว้ภายใต้ชื่อเรื่อง “ตำนานการสร้างโลก ฉบับบ้านป่าลาม” หากมองเชิงแนวคิดแล้วจะพบว่าแนวคิดหลายส่วนที่ได้หลอมรวมเข้าด้วยกัน นอกจากแนวคิดส่วนที่หลอมรวมกันแล้ว ยังมีแนวคิดบางส่วนที่หยาบย้อมแนวคิดซึ่งกันและกัน จนดูเป็นเนื้อเดียวกัน ทั้งนี้ตำนานการสร้างโลกยังเป็นจุดเริ่มต้นของวัฒนธรรมในหลายส่วน เช่น ขวัญข้าว กำเนิดแร่ การทำศพ และพิธีกรรม

การหลอมรวมแนวคิดของชาวปัตตานีโบราณ ได้หล่อหลอมแนวคิดจากหลายส่วนเข้าด้วยกัน กล่าวคือ แนวคิดของฮินดูไศวะนิกายในส่วนของความเชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลกและสรรพสิ่ง แต่เมื่อผ่านการหล่อหลอมแนวคิดแล้ว จากพระอิศวรผู้สร้างโลกและสรรพสิ่ง จึงได้กลายเป็นพระบอริเมนสูง สันนิษฐานว่ามาจากคำว่า “ปรเมศวร” ซึ่งมาจากคำว่า “ปรมะ” และคำว่า “อิศวร” ซึ่งหมายถึง พระอิศวรในยุคเริ่มแรก ภายหลังได้เนรมิตพระอิศวรและพระนางอามา ลงมาเป็นมนุษย์คู่แรก ในส่วนของพระอิศวรที่นี้เป็นเทวดาในศาสนาพุทธ ซึ่งได้หยาบย้อมเอาแนวคิดของฮินดูไศวะนิกายเพื่อสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นโดยอาศัยช่วงรอยต่อของสองศาสนา แทนที่จะหยาบย้อมว่าศาสนาใดสำคัญกว่ากันหรือยิ่งใหญ่กว่ากัน เพราะหากเป็นกรณีดังกล่าวย่อมส่งผลให้เกิดความแตกแยกซึ่งกันและกัน

นอกจากแนวคิดในส่วนของ การสร้างโลกและการกำเนิดมนุษย์แล้ว ในตำนานการสร้างโลกยังได้สร้างจุดเริ่มต้นของสุขภาพเอาไว้ โดยการสร้างแนวคิดเรื่องของเจ้ามนต์เจ้ายา ซึ่งสะท้อนให้เห็นเรื่องของสุขภาพทั้งกายและจิตอยู่ด้วยกัน โดยให้เจ้ายาเป็นตัวแทนของการรักษาด้วยยา และเป็นการรักษาที่สามารถจับต้องได้ ส่วนเจ้ามนต์เป็นตัวแทนของจิตใจ การรักษาจึงต้องใช้พิธีกรรมเข้าร่วม หากกล่าวถึงร่างกายมนุษย์ในสมัยโบราณจะพบว่าร่างกายมนุษย์ประกอบด้วยสองส่วนคือร่างกายและจิต ซึ่งต้องไปด้วยกัน สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องของเจ้ามนต์เจ้ายา โดยหากปราศจากสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้ว ร่างกายมนุษย์จะขาดความสมบูรณ์พร้อม และไม่สามารถเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวคิดและคติความเชื่อโบราณ

สรุป

ในการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างจักรวาลวิทยาและสุขภาพ ทำให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างการถ่ายทอดแนวคิดและคติความเชื่อกับการนำไปใช้ในด้านสุขภาพ โดยเริ่มต้นตั้งแต่การสร้างโลกและสรรพสิ่งเป็นต้นมา จนถึงเริ่มมีการก่อกำเนิดมนุษย์ขึ้นมา หลังจากนั้นได้มีการรับเอาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับร่างกายมนุษย์ในพุทธศาสนา จนทำให้เกิดความเป็นเชื่อเรื่อง

ร่างกายมนุษย์ซึ่งต้องประกอบด้วยมหาภูตรูปและอุपाทयरูป จึงจะถือว่า ร่างกายนั้นเป็นร่างกายที่สมบูรณ์

สิ่งที่ควบคู่กันอีกประการหนึ่งกับร่างกายมนุษย์คือความเจ็บป่วย ดังที่กล่าวไปแล้วว่าความเจ็บป่วยตามแนวคิดของชาวปิตานีโบราณมีด้วยกัน ๔ ประการหลัก คือ (๑)เกิดจากการเจ็บป่วยจากธาตุไม่ปกติ (๒)ถูกกระทำจากสิ่งเหนือธรรมชาติ (๓) ถูกกระทำจากสิ่งเกิดเองตามธรรมชาติ (๔)ได้รับการกระทำจากภายนอก ซึ่งสาเหตุต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นกับทั้งร่างกายและจิตใจ หากแบ่งตามสาเหตุของการเจ็บป่วยทางร่างกายจะพบว่ามีสองสาเหตุคือ การเจ็บป่วยจากธาตุไม่ปกติ และ ได้รับการกระทำจากภายนอก ส่วนการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับด้านของจิตใจคือถูกกระทำจากสิ่งเหนือธรรมชาติ และถูกกระทำจากสิ่งเกิดเองตามธรรมชาติ ทั้งสองสาเหตุไม่ว่าจะเกิดจากทางกายหรือทางจิตใจล้วนแล้วแต่ส่งผลต่อสุขภาพทั้งสิ้น จะเห็นได้ว่านอกจากการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับทางร่างกายและจิตใจยังเชื่อมโยงไปยังแนวคิดในจุดเริ่มต้นที่เป็นรากเหง้าของคติความเชื่อนั้นคือ จักรวาลวิทยาในส่วนของ การกำเนิดโลกและการกำเนิดมนุษย์ โดยคติความเชื่อเกี่ยวกับการกำเนิดโลกและกำเนิดมนุษย์เปรียบเสมือนความเชื่อที่อยู่ต้นน้ำ ส่วนสาเหตุของการเจ็บป่วยที่เกิดจากทางร่างกายและจิตใจเปรียบเสมือนปลายน้ำ ดังนั้นระยะทางของความเชื่อจากต้นน้ำไปยังปลายน้ำทำให้เกิดการสั่งสมคติความเชื่อและการปฏิบัติสืบเนื่องกันมา จากหลายส่วนเข้าด้วยกัน จนก่อเกิดเป็นพลวัตที่หลอมรวมเอาคติความเชื่อและสุขภาพเข้าไว้ด้วยกัน เมื่อกาลเวลาผ่านไปคติความเชื่อและสุขภาพที่ได้หลอมเข้าด้วยกัน แต่ภายหลังคติความเชื่อได้ลดบทบาทความสำคัญลง จนทำให้มองเห็นแต่เพียงรูปแบบ หรือเหลือเพียงเปลือกนอกของคติความเชื่อเท่านั้น หลายกรณีของผู้ป่วยที่เกี่ยวข้องกับจิตใจมักจะถูกอธิบายว่า “ถูกผี” หรือ “ถูกครุหมอ” แม้กระทั่ง “ถูกเคราะห์” เป็นต้น ล้วนแล้วแต่เป็นเปลือกของคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับจักรวาลวิทยาในส่วนของ การกำเนิดโลกและการกำเนิดมนุษย์แทบทั้งสิ้น

การศึกษาเกี่ยวกับจักรวาลวิทยาในส่วนของ การกำเนิดโลกและการกำเนิดมนุษย์ ทำให้เห็นถึงรากเหง้าของคติความเชื่อ ซึ่งภายหลังอาจได้รับการปรับเปลี่ยนไปบ้าง ถึงแม้บางส่วนจะเหลือเพียงเปลือกนอกของคติความเชื่อเอาไว้ แต่ก็ไม่ใช่ยากที่จะสืบค้นไปหาแก่นของคติความเชื่อ ในกรณีดังกล่าวนี้ หากนำไปเป็นแนวคิดในเรื่องของการพัฒนาด้านสุขภาพของชาวใต้ตอนล่างแล้ว สามารถนำไปเป็นแนวคิดในการพัฒนาด้านสุขภาพได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากการพัฒนาในภาคใต้ตอนล่างในปัจจุบันเป็นแนวทางการพัฒนาที่เป็นไปตามรูปแบบจากส่วนกลางเป็นหลัก การพัฒนาด้านสุขภาพบางครั้งไม่ได้สอดคล้องกับแนวความคิดของคนในท้องถิ่น หรือความเชื่อดั้งเดิมของคนในพื้นที่ให้เกิดความขัดแย้งกันในภายหลัง แต่หากการพัฒนาสุขภาพอย่างมีรากเหง้าสามารถทำได้โดยอาศัยฐานความคิดดั้งเดิมของคนในพื้นที่เข้ามาผสม ย่อมทำให้เกิดการพัฒนาสุขภาพอย่างยั่งยืนไม่

เพียงแต่ด้านสุขภาพเท่านั้น แต่ยังสามารถปรับใช้ในด้านอื่นๆ ได้อีก หากเข้าใจฐานความคิดของคน
ในพื้นที่ในลักษณะเชิงต้นข้อมทำให้ง่ายแก่การเข้าถึงคนในพื้นที่และการพัฒนาข้อมสามารถทำได้
อย่างยั่งยืนตามมา

เอกสารอ้างอิง

บุญเลิศ จันทระ. (๒๕๔๘) . ชันธิวิภังคินี คำกาพย์ : วรรณกรรมทักษิณ วรรณกรรมคัดสรร เล่ม ๑ .

กรุงเทพฯ : อัมรินทร์ปริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง

พิชัย แก้วขาว. (๒๕๔๘) .ตำนานการสร้างโลกบ้านป่าลาม : วรรณกรรมทักษิณ วรรณกรรม

คัดสรร เล่ม ๑ .กรุงเทพฯ : อัมรินทร์ปริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง

นายกลัย ทองอร่าม. (มปป) .บ้านป่าไร่ ตำบลทุ่งพลา อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี.หนังสือบุคคล

นายพ่อง บรรจงละเอียด. (มปป) .บ้านกะโตะ ตำบลโคกโพธิ์ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี.

หนังสือบุคคล